

КОНСЕКВЕНЦИЈАЛИЗАМ

Дефиниција консеквенцијализма

Моралне теорије, теорије о оном шта индивидуални или институционални агенси треба да чине, укључују бар две различите компоненте. Прво, свака од њих износи схватање о томе шта је добро или вредно, иако све не чине то експлицитно, а могу чак и да се одупиру разговору о добру: свака од њих предлаже неко схватање о природи особина које је пожељно остваривати у нашим поступцима или у свету уопште. Теорија налик на класични утилитаризам сматра да једина особина која је важна, јесте степен до кога сензитивна бића уживају у срећи. Теорија природног закона држи да особина која вреди, јесте покораване закону природе. Базне друге теорије предлажу да важна буде људска слобода, друштвена солидарност, аутономни развитак природе или нека комбинација ових одлика. Могућности су бесконачне, пошто једини заједнички прихваћени захтев јесте захтев да ова особина, да би била суштински вредна, не сме да суштински укључује неку појединачну особу или околности; то мора бити универзална одлика, која може да се оствари овде и тамо, са овом или оном јединком.

Прва компонента у моралној теорији понекад се описује као теорија вредности или теорија доброг. Друга компонента коју укључује свака морална теорија, често се, по аналогiji, описује као теорија исправног. То је схватање не о томе које су особине вредне, већ о томе шта индивидуални и институционални агенси треба да чине када реагују на вредне особине. Зависно од става који заузимају о овом питању, моралне теорије се обично деле на две врсте, консеквенцијалистичке и неконсеквенцијалистичке или, да употребимо старију терминологију, на телеолошке и не-телеолошке: не-телеолошке се понекад поистовећују са деонтолошким, а понекад схватају као да их укључују у себе. Овај оглед се бави консеквенцијалистичким теоријама, као теоријама исправног, а не као неком посебном теоријом вредности или добра.

Претпоставимо да увидим, у моменту интелектуалног ентузијазма, да је у људском животу најважније да људи схвате историју своје врсте и свог света. Како треба да одговорим на ову опажену вредност? Да ли је моја приметна дужност да ту вредност у животу поштујем, сведочећи својим посвећивањем важност таквог разумевања? Или је моја примарна одговорност пре у томе да унапређујем такво схватање, рецимо трошећи највећи део свог времена на политику и придобијање следбеника, посвећујући при том развоју сопственог разумевања само оне часове које не могу боље да употребим? Да ли је прави одговор на вредност онај који унапређује њену општу реализацију, поштујући је у својим поступцима само онда кад не могу ништа боље да учиним за њену реализацију?

Претпоставимо, са друге стране, да увидим како је оно што у животу вреди не нешто апстрактно, као што је интелектуално схватање, већ пре уживање у личним везама, било да су те везе породичне или пријатељске. И овде постоји питање како треба да одговорим на такву вредност? Треба ли да ту вредност поштујем у сопственом животу, посвећујући се развијању веза са рођацима и пријатељима? Или себи треба да дозволим такво посвећивање само уколико је оно део општијег пројекта унапређивања уживања у личним везама? Треба ли да будем спреман да своје време најефикасније трошим на тај пројекат, чак и ако је цена таквог поступања рецимо, трошење сувише много времена на журнализам и политику да моје личне везе буду строго ограничене?

Ова два примера су из сфере личног морала, али исто се питање појављује и у институционалној области. Претпоставимо да је на власт дошла нека либерална влада, влада коју пре свега занима да људи имају слободу. Треба ли таква влада да људску слободу поштује до танчина, избегавајући свако мешање које угрожава слободу? Или она треба да спроводи све мере, укључујући и повреде слободе, које чини због већег степена опште слободе? Замислимо да се оформи нека група која почиње да агитује за повратак на ауторитарно владање: рецимо, владање повезано са утицајном верском традицијом. Замислимо да власт дозвољава таквој групи да спроводи своје активности на темељу поштовања слободе људи да, по свом избору, стварају разне асоцијације. Или она треба да ту групу забрани са разлогом да се, иако је забрана мешање у људску слободу, она доноси ради уживања већег степена слободе уопште; то значи, да неће бити повратка на нелиберално друштво.

Консеквенцијализам је схватање да, без обзира које вредности прихвата индивидуални или институционални агенс, прави одговор на те вредности јесте њихово унапређивање. Агенс треба да поштује вредности само утолико уколико њихово поштовање чини део њиховог унапређивања или је нужно да би се оне унапредиле. Са друге стране, противници консеквенцијализма сматрају да нас бар неке вредности позивају да их поштујемо, без обзира да ли се оне тако и унапређују. Консеквенцијалисти однос између вредности и агенаса виде као инструментални однос: од агенаса се тражи да поступају на тај начин да основна особина њихових поступка буде унапређивање означених вредности, чак ако ти поступци интуитивно занемарују њихово поштовање. Противници консеквенцијализма виде однос између агенаса и вредности као неинструменталан однос: од агенаса се захтева, или им се бар дозвољава, да својим поступцима дозволе да буду пример означене вредности, чак ако то доводи до умањене реализације вредности уопште.

Овај начин увођења разлике између консеквенцијализма и неконсеквенцијализма, преко позивања на агенсе и вредности, неуобичајен је, али се надам да је интуитивно прихватљив. Једини његов недостатак је у томе што појам унапређења вредности, а још више појам поштовања вредности, нису брижљиво дефинисани. У следећем одељку ова мана се у одређеној мери поправља. (Одељак ће за многе укусе бити сувише философски, али он може да се чита лако, без великог напора).

Формална дефиниција консеквенцијализма

У намери да уведемо наш формалнији приступ, биће корисно да дефинишемо два појма: појам опције и појам предвиђања, које је повезано са опцијом. Једна опција може бити директно делатна као опција која се изражава ставом као што је „ја чиним А“, али исто тако може бити и индиректно делатна, као што су опције типа „обавезујем се да ћу бити веран принципу добронамерности“ или „одобравам ову такмичарску особину у себи и нећу ништа учинити даје променим“. Одлика која дефинише опцију јесте даје она могућност коју агенс може да оствари или не оствари. Он може да је учини случајем или не да учини А, да дозволи принципу добронамерности да управља његовим поступцима, или да остане самозадовољно такмичарски.

Иако је опција могућност која може да се оствари, агенс неће скоро никад бити у стању да одреди како се она тачно спроводи у дело; то ће зависити од других агенаса и других ствари у свету. Могу да учиним А, а киша пада или не, могу да учиним А, а трећи светски рат ће избити или неће: списак је отворен. С обзиром на разлике у условима под којима се извршавају, свака опција има различито предвиђање. Ако је нека опција

могућност која се може остварити, њена предвиђања су различити могући начини на које могућност може да се оствари. Појам предвиђања издваја једну верзију уобичајеног појма последице.

Враћајући се сада на дефиницију консеквенцијализма, можемо да утврдимо два исказа која консеквенцијалисти углавном бране.

1. Свако предвиђање за неку опцију, сваки начин на који свет као резултат избора неке опције може да постоји, има вредност која је, мада не можда јединствена, одређена преко вредних особина које су тамо остварене: одређена је степеном у коме је ово срећан свет, свет у коме се поштује слобода, у коме природа буја, и тако даље, за различите вредне особине. Вредност која је одређена неће бити јединствена у оној мери у којој важности између таквих особина нису јединствено утврђене.

2. Свака опција, свака могућност коју неки агенс може да реализује или не, има своју вредност која је утврђена вредношћу њених предвиђања: њена вредност је функција вредности њених различитих предвиђања, функција вредности повезаних са различитим начинима на које она може утицати на свет.

Мотивација за идеје на овај ниво појединости, била је давање јаснијег садржаја појму унапређивања вредности. Сад можемо рећи да један агенс унапређује вредности кроз своје изборе, ако и стварно, само ако класификује предвиђања опција на основу ових вредности (исказ 1) и класификује опције где ова класификација одређује његов избор на основу њихових предвиђања (исказ 2). Постоји једна неодређеност у исказу 2, пошто оставља отвореним начин на који тачно вредност њених предвиђања утврђује вредност опције. Уобичајени приступ консеквенцијалиста (иако вероватно не и једини могући) јесте да опцију као коцку бацимо између различитих могућих предвиђања и од теорије одлуке позајмимо процедуру за процењивање њене вредности. На основу овог приступа, ви налазите вредност неке опције сабирајући вредности разних могућих предвиђања а ми претпостављамо да су оне јединствено одређене одузимајући свакој таквој вредности вероватноћу коју предвиђање има рецимо, четвртину или половину да би било коректно; оставио сам отвореним питање да ли је вероватноћа прикладна да се употреби објективна могућност, субјективно веровање, „рационално веровање“ или нешто друго. Претпоставимо да је агенсов интерес да спасе људске животе и да се у тешким околностима представљају две опције: једна даје педесет процената вероватноће за спасавање стотину живота, друга за извесност спасавања четрдесет. Под условом да су све остале ствари једнаке што се ретко дешава, овај приступ би дао предност првој опцији.

Сад имамо боље схватање онога што консеквенцијалисти говоре. Консеквенцијалисти сматрају да се прикладан начин да агенс одговори на неке признате вредности састоји у њиховом унапређивању: то јест, да у сваком избор пронађе опцију са предвиђањем да је то најбоља игра са тим вредностима. Али сада можемо да будемо мало одређенији у погледу онога што неконсеквенцијалисти говоре. Постоје две врсте неконсеквенцијализма, два начина на који се држи да одређене вредности треба поштовати, а не унапређивати. Једна врста указује да иако постоје респектабилне или ваљане опције, појам унапређивања апстрактне вредности ваљаности или поштовања нема смисла. То значи порицати консеквенцијалистов први исказ, сматрајући да вредности, као што су ваљаност или поштовање, не одређују апстрактне прорачуне за различита предвиђања једине опције: вредности су ирелевантне за предвиђања која чак не успевају ни да одреде нејединствен прорачун. Друга позиција, коју неконсеквенцијалист може да усвоји, јесте да прихвати први исказ, признајући да појам агенса који унапређује врлине има смисла, али да порекне други: то јест, да порекне да

је најбоља опција нужно одређена вредностима својих предвиђања. Важна ствар је не да се ствара добро, већ да вам руке остану чисте.

Последња мисао о неконсеквенцијализму, док смо још у оквирима формалног приступа. То је да неконсеквенцијалиста претпоставља, са особинама за које мисли да их треба поштовати, а не унапређивати, да ће агенс увек бити у позицији да сигурно сазна да ли нека опција има или нема једну од ових особина. Идеја је да кад се суочим са вредношћу као што је поштовање или ваљаност, ја се никад нећу колебати у погледу тога да ли ће дата опција бити поштована или ваљана. Претпоставка извесности са таквим примерима може бити разумна, али она обично то неће бити. А то значи да ће са неким вредним особинама стратегија неконсеквенцијалиста често бити недефинисана. Узмимо особину као што је срећа. Ова особина може бити погодна да се поштује исто као и да се унапређује: њено поштовање могло би да захтева бригу за срећу оних са којима сте у директном односу, без обзира на индиректне последице. Али, у пракси неће увек бити јасно шта захтева неконсеквенцијалистова преданост срећи. Неконсеквенцијалисти нам не говоре како да бирамо када ниједна од приступачних опција не показује релевантну вредност на сигуран начин. А то је често случај са вредностима, као што је вредност среће. Често постоје случајеви у којима ниједна опција не пружа сигурност да остварујемо срећу оних са којима смо у директном односу: случајеви где једна опција пружа могућност таквог резултата, а друга опција пружа најбољи изглед за срећу, уопште. Неконсеквенцијалистички одговор у таквим случајевима је просто недефинисан.

Главни аргумент против консеквенцијализма

Обично се консеквенцијализму замера да би он агенса навео да чини страшна дела, уколико она обећавају најбоље последице. Он апсолутно ништа не би забрањивао: ни силовање, ни мучење, чак ни убиство. Ова оптужба јесте на списку, али је она релевантна само у страшним околностима. Стога, ако би се неком са уобичајеним вредностима опростило мучење, то би било само у околностима у којима је постојао велики потенцијални добитак – спасавање невиних живота, спречавање катастрофе – а где нису биле укључене рђаве последице, рецимо у околностима када државне власти захтевају право на мучење. Једном када постане јасно да је оптужба релевантна само у страшним околностима, она престаје да стварно наноси штету. Најзад, и неконсеквенцијалиста ће често бити принуђен да, у таквим околностима, брани подједнако непривлачан одговор. Можда је страшно да мислимо на нечије мучење, али је исто тако страшно да то не учинимо, па да дозволимо, рецимо, да огромна бомба експлодира на неком јавном месту.

С обзиром на овај став, оптужба против консеквенцијализма се обично своди на повезано тврђење да он, не само што би дозволио страшна дела у изузетним околностима, већ би дозволио и стварно и охрабрио општу навику размишљања о таквим делима; или, ако не баш активно размишљање о таквим делима, а оно бар наклоност ка могућности да она буду неопходна. Консеквенцијализам, каже се, не би ништа учинио незамисливим. Он не би агенсима дозволио да прихвате било које ограничење онога што могу да учине, било да су ограничења повезана са правима других људи као независних агенаса, било да су ограничења повезана са захтевима оних који се према њима односе као блиски пријатељи или зависе од њих.

Идеја у основи ове оптужбе јесте да свака консеквенцијалистичка теорија морала захтева да агенси промене своје промишљене навике, на један приговорљив начин. Каже се да ће они морати да прерачунају сваки свој избор, утврђујући различита предвиђања

за сваку опцију, вредност повезану са сваким предвиђањем и исходом оних вредности за вредност опције. Чинећи ово, они неће бити у стању да признају права других, као обзире који треба да их ограниче, без накнадних мисли о последицама; они неће бити у стању да признају посебне захтеве оних који су им блиски и драги, захтеве који обично не треба да допуштају прорачунавање; и неће бити у стању да означе разлику између дозвољивих опција, обавезних опција и опција необавезне врлине. Они ће постати моралистички компјутери, неосетљиви на све такве нијансе. Ф. Х. Бредли је то лепо доказивао у прошлом веку, у *Етичким студијама*: „Онолико колико могу да схватим, то значи учинити могућим, оправдати, па чак и подстаћи непрестану практичну казуистику; а то је, скоро да не треба да се дода, смрт морала“.

Али, ако је ова врста оптужбе сачињена у прошлом веку, она је у њему такође и оповргнута, посебно од стране писаца као што су Џон Остин и Хенри Сиџвик. Такви писци су бранили класични утилитаризам, консеквенцијалистичку моралну теорију, према којој једина вредност јесте срећа људских или, уопште, свих сензитивних бића. Остин је одабрао леп пример када је доказивао у делу *Области права* (стр. 108) да утилитариста не захтева од агенаса да буду непрестани казуисти. „Иако одобрава љубав, јер се она слаже са његовим принципом, он је далеко од тврђења да опште добро треба да буде мотив онога који воли. Ниједан нормални, ортодоксни утилитариста никада није тврдио или замишљао да љубавник треба да грли своју драгу, гледајући једним оком на опште добро“.

Остин доказује у овом пасусу да једна консеквенцијалистичка теорија, као што је утилитаризам, јесте објашњење оног што оправдава једну опцију пред њеним алтернативама – чињеница да унапређује релевантну вредност – а не објашњење како агенси треба да размишљају приликом одабирања опција. Љубавников поступак се може оправдати својим унапређивањем људске среће, и у том погледу ће га утилитариста похвалити. Али то не значи да утилитариста очекује од љубавника да своје поступке одабирају и надгледају базирајући се на тај апстрактни циљ.

Линија коју неконсеквенцијалисти обично заступају против овог одговора, јесте да порекну да је то доступно њиховим опонентима. Они кажу да, ако консеквенцијалиста мисли да се агенсови избори оправдавају или не својим унапређивањем одређених вредности, онда је консеквенцијалиста обавезан да каже како морални агенс – агенс који настоји да се оправда – треба да промисли у којој мери, у неком датом оквиру, различите опције унапређују те вредности. Говорећи ово, они претпостављају да је такво промишљање најбољи начин да агенс гарантује даје учињени избор унапредио прихваћене вредности.

Међутим, ово неконсеквенцијалистичко узвраћање је неуверљиво, јер је та претпоставка очигледно лажна. Размотримо поново љубавника и његову драгу. Ако љубавник прорачунава сваки свој загрљај, усклађујући га са захтевима опште среће, у томе ће вероватно бити мало уживања за обе стране. Услов да загрљај произведе уживање и, према томе, допринесе општој срећи, јесте да он буде релативно спонтан и да произлази из природних и нереклексивних осећања. Став тешко да захтева даљу разраду.

Али, иако је ствар јасна и иако се очигледно примењује на разне случајеве, она покреће питање са којим се консеквенцијалисти нису журили да ухвате у коштац, бар све до недавно. Питање је следеће: ако прихватимо да је консеквенцијализам теорија оправдања, а не теорија промишљања, какву практичну разлику – какву разлику у политици промишљања – доноси то што је неко консеквенцијалиста? Претпоставимо да би љубавник из Остиновог примера хтео да постане утилитариста. Какву би врсту

политике он могао тада да прихвати, под условом да себе не обавезе на разматрање утилитаристичких „за“ и „против“ у сваком свом поступку?

Одговор који данас обично нуде консеквенцијалисти мотивисан је запажањем изнетим у прошлом одељку, да опције које траже процене преко консеквенцијалистичких појмова – могућности у погледу којих је неки агенс одлучан – укључују опције које су само индиректно делатне, исто као и алтернативни поступци које он може да предузме у неком контексту. Оне укључују опције као што су одобравање или неодобравање одређеног мотива или карактерне црте, пуштајући их да несметано делују у одређеним оквирима и опције као што су прихватање или неприхватање одређеног принципа – рецимо принципа поштовања посебних права других – дајући им статус аутоматског вође понашања у прикладним околностима.

Чињеница да скупови опција са којима се агенси суочавају укључују многе опције ове врсте, значи да ако они постану консеквенцијалисти, њихова конверзија може да има практичне ефекте на начин њиховог понашања, а да нема, очигледно, нежељени ефекат њиховог претварања у непрестане рачунције. Оно може да има одређени ефекат на агенса, да одобри одређене црте или принципе који ће њега или њу, у прикладном контексту, да наведу да поступају на спонтан и непрорачунат начин. Оно ће, посебно, имати овај ефекат ако би избор робовања таквом претходном прорачунавању био најбољи начин унапређивања вредности до којих је агенсу стало.

Али, зар није увек било најбоље за агенса да изоштри своје калкулативне дарове, стално посматрајући аутоматског вођу, црту или принцип, који стварно најбоље унапређује његове вредности? И зар у таквом случају не би консеквенцијалистички агенс, у одређеном смислу, ипак остао непрестани рачунција?

Ово питање је у средишту савремених консеквенцијалистичких расправа. Одговори давани међу консеквенцијалистима су различити. Један одговор је да је агенс толико погрешив, барем у ватри доношења одлука, да би калкулативно надгледање које се овде разматра, вероватно донело више штете него добра. Други је, да неки од релевантних предуслова калкулације, на пример, одређене црте које агенс може подстицати рецимо опсесивна склоност ка довршавању задатака јесу такви да се, кад једном уђу у игру, не могу преко надгледања контролисати. Ипак, један други одговор, одговор који присутни аутор посебно одобрава, јесте да су многе вредности такве да се њихово унапређивање поткопава ако су навике промишљања предуслови прорачунавања, које имају намеру да их унапреде, подвргнуте прорачунатом надгледању. Претпоставимо да прихватим принцип говорења оног што ми током разговора прво падне на памет, да бих тако унапредио своју спонтаност. Ја ћу поткопати унапређивање ове вредности ако покушам да надгледан и контролишем своје примедбе. Или претпоставимо да сам прихватио принцип на основу кога допуштам својој малолетној ћерки да у одређеној сфери поступа по својој вољи рецимо, у бирању своје одеће да бих тако унапредио њен смисао за независност и сопствено ја. Опет ћу поткопати унапређење те вредности, уколико сам у стању да будем свестан својих поступака, ако покушам да надгледам и умерим толеранцију коју сам понудио. У сваком случају, у оквиру одговарајућег контекста, ако треба да унапредим вредност која је у питању, ја морам да се претворим, мање или више слепо, у аутоматског вођу.

Грана консеквенцијализма која је изричита у томе да консеквенцијалиста може да ограничи прорачунавање последица, понекад се описује као индиректни, понекад као стратешки, а понекад као рестриктивни консеквенцијализам. Такав рестриктивни консеквенцијализам за себе тврди да је способан да одговори на разне изазове, повезане са главним аргументом против консеквенцијализма, али такво тврђење тешко да може

овде да се документује. Закључујући наше разматрање о том аргументу, треба једино да се нагласи да рестриктивни консеквенцијализам, у овом смислу, не треба да се помеша са оним што се назива ограничени или консеквенцијализам правила, а који се разликује од екстремног или консеквенцијализма чина. То учење, које више није много у моди, захтева да се правила понашања оправдавају преко поковања или покушаја поковања релевантним вредностима, али да се делатне опције оправдавају другим појмовима: пре свега поковањем или не поковањем оптималним правилима. Рестриктивни консеквенцијализам у који смо уведени није равнодушан на овај начин; он је облик екстремног или консеквенцијализма чина. Он сматра да је тест да ли је нека опција оправдана консеквенцијалистички, била она директно, било индиректно делатна, овај: најбоља је она опција која најбоље унапређује агенсове вредности. Оно што га чини рестриктивним, јесте просто признање да агенси своје вредности могу најбоље да унапреде преко делатних избора, ако ограниче склоност ка прорачуну, одричући се права на разматрање свих релевантних последица.

Главни аргумент за консеквенцијализам

Кључ за главни аргумент у корист консеквенцијализма јесте исказ који смо досада узимали за истину, да се свака морална теорија позива на вредности које има смисла препоручити на консеквенцијалистички начин, да буду унапређене, или на неконвенцијалистички начин, да буду поштоване. Исказ је прилично обавезујући. Свака морална теорија означава као исправне одређене изборе које агенс треба да учини. У сваком таквом случају, међутим, теорија је обавезна да препоручи не овај или онај избор учињен од стране овог или оног агенса, већ избор овог типа опције, коју бирају ови агенси у овим околностима; то је обавеза, као што се понекад каже, за универзалност. Обавеза значи да свака морална теорија призива вредности, јер чињеница да је учињен такав и такав избор, схвата се кад пожељна особина која треба да се оствари.

Други аспект наших кључних исказа јесте да са било којом вредношћу, са било којом особином која се поздравља као пожељна, ми можемо да утврдимо консеквенцијалистички и неконсеквенцијалистички одговор. Ми можемо да појму поштовања или унапређивања вредности дамо смисао. Надам се да се овај став може поткрепити примерима који су на почетку уведени. Видели смо тамо да неки агенс може о себи мислити да поштује или унапређује вредности, преко свог интелектуалног разумевања личне привржености и политичке слободе. Треба да буде јасно, по аналогiji, да се исте могућности појављују у погледу свих пожељних особина. Као што смо такође видели, могу да мислим на поштовање вредности, традиционално повезаних са консеквенцијализмом, као што је вредност људске среће, иако неизвесност у погледу опција може понекад да стратегију остави недефинисаном; поштовати ово, значи да неће бити покушаја да се директно изазове нечија несрећа, чак и ако би такав поступак повећао општу срећу. И ја мислим о унапређивању вредности као нечем што је блиско повезано са неконсеквенцијалистичким теоријама о поштовању личности; унапређење поштовања личности јесте покушај да се осигура да људи поштују једни друге што је више могуће, чак и ако то захтева непоштовање неких.

Наш кључни исказ покреће један аргумент за консеквенцијализам, јер он показује да се неконсеквенцијалиста обавезује на теорију која има озбиљан недостатак, с обзиром на методолошку врлину једноставности. Прихваћена пракса у наукама и интелектуалним дисциплинама уопште, јесте да се предност даје једноставнијој хипотези над оном која је мање једноставна, кад су оне, иначе, у свему осталом равне. Показује се да је консеквенцијализам, несумњиво, једноставнија хипотеза од било ког облика

неконсеквенцијализма, а то значи да, занемарујући примедбе попут оних које смо у прошлом одељку одбацили, он треба да над њима добије предност. Ако неконсеквенцијалисти не виде колико много њихово схватање губи на страни једноставности, то може бити зато што се они уопште не слажу са нашим кључним исказом. Они замишљају да постоје одређене вредности које се могу само унапређивати и друге које се могу само поштовати.

Постоје бар три вида у којима консеквенцијализам добија поене за једноставност. Први је да док консеквенцијалисти одобравају само један начин одговарања на вредности, неконсеквенцијалисти одобравају два. Сви неконсеквенцијалисти прихватају схватање да одређене вредности треба пре поштовати него унапређивати: рецимо, као што су вредности повезане са лојалношћу и поштовањем. Али, сви се они слажу, било да је то део њихове улоге као теоретичара морала или није, да и одређене друге вредности треба поштовати: вредности као што су економски напредак, лична хигијена и безбедност нуклеарних постројења. Тако да тамо где консеквенцијалисти уводе један аксиом о томе како вредности оправдавају изборе, неконсеквенцијалисти морају да уведу два.

Али не само што је неконсеквенцијализам мање једноставан у решавању игре са бројевима, он је такође и мање једноставан у игрању игре на *ad hoc* начин. Неконсеквенцијалисти свакако одређене вредности идентификују као погодне пре да се поштују него да се унапређују. Али, они обично не објашњавају на шта се идентификоване вредности односе, што значи да оправдање произлази пре из њиховог поштовања него из њиховог унапређивања. И доиста, није јасно како може да се пружи једно задовољавајуће објашњење. Једно је сачинити списак вредности, које по општем мишљењу заслужују поштовање: рецимо, вредности као што су лична приврженост, поштовање према другима и законито кажњавање рђавих дела. Друго је рећи зашто су те вредности тако много различите од уобичајеног смера пожељних особина. Могу да постоје одлике које их одвајају од других вредности, али зашто су те одлике толико важне? Ово питање, по правилу, неконсеквенцијалисти не разматрају. Они не само што имају двојство тамо где консеквенцијалисти имају јединство; они такође имају и необјашњено двојство.

Трећи вид у коме консеквенцијализам побеђује у једноставности, јесте у томе што се он лепо уклапа у наша стандардна схватања о томе какви су захтеви рационалности, док је не-консеквенционализам у тензији са таквим схватањима. Агенс који се стара за неку вредност је у паралелној позицији са агенсом који се стара за неко лично добро: рецимо, за здравље или приход или статус. Размишљајући о томе како неки агенс треба да поступа приликом старања за лично добро, ми без оклевања кажемо како рационално учињена ствар, рационално оправдани поступак, јесте оно поступање којим се унапређује добро. То онда значи да док је консеквенцијалистички правац у оправдању избора преко вредности у складу са стандардним правцем рационалности у остваривању личних добара, неконсеквенцијалистички правац то није. Неконсеквенцијалиста мучи муку са обавезом да одбрани позицију о томе шта захтевају одређене вредности, за шта не постоји аналогон у неморалној области практичне рационалности.

Ако ова разматрања о једноставности нису довољна да наведу на консеквенцијалистичко схватање, једини излаз за консеквенцијалисту је да укаже на појединости онога што неконсеквенцијалиста говори, позивајући га да размисли да ли је то стварно прихватљиво. У другом одељку смо видели да неконсеквенцијалисти или морају да порекну да вредности за које се они залажу одређују вредности за предвиђања неке опције или да је вредност једне опције у функцији вредности које су повезане са

тим различитим предвиђањима. Консеквенцијалиста може са разлогом тврдити како ниједно тврђење није прихватљиво. Ако једно предвиђање остварује вредности више него друго, онда то сигурно потврђује његову вредност. И ако нека опција има предвиђања према којима представља бољу игру него нека друга са тим вредностима, онда то сигурно указује да је то за мене најбоља опција да се прихвати. Дакле, како неконсеквенцијалиста може да мисли друкчије?

Наравно, у идеалном случају, консеквенцијалиста треба да има одговор на ово питање. Консеквенцијалиста треба да буде у стању да понуди неко објашњење за то како су неконсеквенцијалисти почели да мисле погрешно о стварима у које верују. Може бити корисно да се у закључку и о томе каже нека реч.

Постоје бар два запажања која треба да нађу место у консеквенцијалистичком објашњењу како су неконсеквенцијалисти дошли до својих схватања. Прво смо већ нагостили у овом огледу. Оно је у томе да се неконсеквенцијалисти вероватно више усмеравају на промишљање него на оправдање и запажајући да је често контра-продуктивно размишљати о унапређивању вредности које су укључене у поступак вредности као што су лојалност или поштовање они закључују да су у таквим случајевима избори оправдани поштовањем вредности, а не њиховим унапређивањем. Овде се опет јавља грешка, али је то бар схватљива грешка. Зато ово може помоћи консеквенцијалисти да схвати залагања својих противника.

Друго запажање јесте оно које раније нисмо експлицитно износили и које нуди једну добру, завршну ноту. Оно је у томе да многе деонтолошке теорије долазе до признавања снаге консеквенцијалистичког схватања оправдавања, па га и садрже на неки начин. Један пример јесте консеквенцијализам правила, који свој консеквенцијализам ограничава на изборе између правила, доказујући да се делатни избори оправдавају упућивањем на тако изабрана правила. Други пример је да неконсеквенцијалиста, који сматра да сваки агенс треба да бира на такав начин да ако би свако направио ту врсту избора, онда би се вредност или вредности о којима је реч унапредиле. Овде се тврди како је консеквенцијализам и погодан за процењивање избора колектива, али не и његових чланова. Колектив треба да бира тако да се вредности унапређују, појединац треба да бира не нужно на начин на који се стварно унапређују вредности, већ на начин који би их унапредио кад би свако направио сличан избор. Овде, као и у претходном случају, неконсеквенцијалистичку позицију мотивише консеквенцијалистичко мишљење. То га неће учинити духовно блиским консеквенцијалисти, који ће помислити да се ово мишљење не примењује довољно систематски: консеквенцијалиста ће рећи да је то релевантно за индивидуалног агенса, исто као и за колектив. Али запажање може помоћи консеквенцијалистима да схвате своје противнике и тиме ојачају сопствену позицију. Они могу доказивати како нису превидели ниједно разматрање за које су неконсеквенцијалисти тврдили да је убедљиво. Оно за шта неконсеквенцијалисти налазе да је убедљиво, јесте нешто што су консеквенцијалисти у стању да схвате и да поткопају.